

V. Творчість українських письменників-емігрантів

Тема 41. Євген Маланюк (1897 — 1968)

Євген Филімонович Маланюк - визначний поет і літературознавець, культуролог й автор мистецьких есе та історичних розвідок, палкий патріот України й гуманіст. Його творчість справляла велике враження не тільки на митців «празької школи», а й на всю українську лірику ХХ століття.

Автор поетичних збірок: «Стилет і стилос», «Гербарій», «Земля й залізо», «Земна мадонна», «Перстень Полікрата», «Влада», «Проща», «Остання весна», «Серпень», «Перстень і посох» та ін.

Особливості творчості:

- основні теми творів:
 - боротьба за національне та соціальне відродження України, її державність;
 - розпач з приводу втрачених політичних здобутків;
 - образ Батьківщини постає найчастіше як символ степової Еллади;
- історіософічність;
- патетичність;
- публіцистичність;
- динамізм;
- проникнення у глибини людської психології.

Збірка Є. Маланюка «Стилет і стилос?» побудована на своєрідній художній антитезі. Стилет. - це символ одвічної борні, це свідомий вибір боротьби за ідеали народу. Стилос - це світ мистецтва у його витонченій гармонії, це музика тонів і півтонів, людських чуттів, це магія краси й добра. У цій збірці ліричний персонаж має вибирати між стилетом і стилосом, але можливостей для вибору майже немає. І ось тоді ліричний персонаж обирає стилос, який нагадує стилет (слово - зброя).

Як зазначав Микола Неврлий, Є.Маланюк визначив програму свого життя та творчості назвою першої збірки.

«У творчості Маланюка, - як висловився Богдан Рубчак, - стилет і стилос у вічних зустрічах. Часом поетові ніби хочеться поринути в те плесо, де мрія

відображає сама себе, але свідомість обов'язку та відповідальності (чи точніше свідомість як така) йому на це не дозволяє».

«**Стилет чи стилос?**» - це питання стало своєрідним лейтмотивом і доби Міжвоєнтя, Другої світової війни, як, зрештою, і кожного буремного лихоліття нашої історії. Призначення митця було болючим відгалуженням проблеми життєвого, громадянського вибору кожним українцем. Власне, у назві збірки, як і в однойменному вірші, загострювалася давня проблематика світової літератури: що має бути визначальним у художній творчості - краса чи служіння суспільним інтересам. Частка «чи» у формулі Є. Маланюка виконувала неабияку смислову роль, указуючи на певну нерішучість ліричного героя перед неминучим вибором. Тому символ терезів як втілення долі поета за такої невизначеності завбачає трагічні наслідки вагання, зумовлює потребу подолання подвійної ситуації («Двоєко Вагаються трагічні терези»), ілком зрозуміло, що у вірші «Стилет чи стилос?» ліричний персонаж шукає рівновагу: «Там дивний ліс», «співа трава», «гіпнотичні кобри», «пестоці золототілих дів». Це вигаданий світ поета. Реальність інша: «...тут — жаха набряклий вітром обрій: Привабить, зрадить і віддасть воді». І серед складної, можливо, тяжкої дійсності поет робить вибір: «Та тільки тут веселий галас бою - Розгоном бур і божевіллям. хвиль. Безмежжя! Зачарований тобою, Пливу в тебе!..»

Отже, Є. Маланюк прагнув, щоб його слово було гострим, як кинджал, тобто стало зброєю в умовах виборювання української державності. Водночас він був проти заземленого, однобокого розуміння проблеми, маючи на увазі історичну закономірність чи, висловлюючись точніше, приреченість митця недержавної нації на служіння національним інтересам, а не естетичним потребам.